

पोलीस

श्रेणीतील रँक

4th

गुण (10 पैकी)

5.52

डेटा कसा वाचावा: प्रत्येक इंडीकेटरचे एकक वेगळे असल्यामुळे तुलना करणे शक्य होण्यासाठी, आपण राज्याच्या कामगिरीचे गुण 1 ते 10 च्या एका पट्ट्यात रूपांतरित केले आहेत. राज्य, इतर 17 मोठ्या- आणि मध्यम आकाराच्या राज्यांच्या तुलनेत प्रत्येक इंडीकेटरच्या संदर्भात कशी कामगिरी करते, ते हे रेषालेख दाखवतात. रेषा जितकी लांब असेल तितकी राज्याची कामगिरी चांगली आहे. 'सर्वात वाईट मूल्य' आणि 'सर्वोत्तम मूल्य' त्या इंडीकेटरमधील सर्वात जास्त आणि सर्वात कमी निकाल दर्शवतात.

अर्थसंकल्प

	राज्य मूल्य	राज्याचे गुण (10 पैकी)	सर्वात वाईट मूल्य	सर्वोत्तम मूल्य	राज्य रँक
वापरलेला आधुनिकीकरण निधी (%), 2016-17)	15		3	80	13
प्रत्येक पोलिसासाठी झालेला खर्च (रु.), 2015-16)	882		498	1,666	7

मानव संसाधने

	राज्य मूल्य	राज्याचे गुण (10 पैकी)	सर्वात वाईट मूल्य	सर्वोत्तम मूल्य	राज्य रँक
हवालदार, रिक्त जागा (%), जानेवारी 2017)	4.1		53.0	-6.9	2
अधिकारी, रिक्त जागा(%), जानेवारी 2017)	8.2		62.6	8.2	1
नागरी पोलिसांमधील अधिकारी(%), जानेवारी 2017)	17.3		8.6	27.5	7

मोठ्या आणि मध्यम आकाराच्या राज्यांमध्ये सर्वात खालच्या अधिकारी पातळीवरील रिक्त जागा. गेल्या 5 वर्षात, या पातळीवरील रिक्त जागा कमी झाल्या आहेत.

विविधता

	राज्य मूल्य	राज्याचे गुण (10 पैकी)	सर्वात वाईट मूल्य	सर्वोत्तम मूल्य	राज्य रँक
पोलिसांमधील महिलांची संख्या(%), जानेवारी 2017)	11.6		2.5	12.9	2
अधिकार्यांमधील महिलांची संख्या(%), जानेवारी 2017)	5.5		1.5	19.7	7
अनुसूचित जातीचे अधिकारी, प्रत्यक्ष आणि राखीवचे गुणोत्तर (%), जानेवारी 2017)	71		32	120	8
अनुसूचित जमातीचे अधिकारी, प्रत्यक्ष आणि राखीवचे गुणोत्तर(%), जानेवारी 2017)	78		0	172	3
इतर मागास वर्गीय अधिकारी, प्रत्यक्ष आणि राखीवचे गुणोत्तर(%), जानेवारी 2017)	48		18	169	9

सरासरी, पोलीस ठाणी जास्त मोठा भाग आणि जास्त लोकसंख्येला सेवा देतात.

मूलभूत सुविधा

	राज्य मूल्य	राज्याचे गुण (10 पैकी)	सर्वात वाईट मूल्य	सर्वोत्तम मूल्य	राज्य रँक
प्रत्येक पोलीस ठाण्यामागे असलेली लोकसंख्या (ग्रामीण) (जानेवारी 2017)	72,504		232,896	30,445	10
प्रत्येक पोलीस ठाण्यामागे असलेली लोकसंख्या (शहरी) (जानेवारी 2017)	185,468		240,608	32,881	16
प्रती पोलीस ठाणे क्षेत्रफळ (ग्रामीण) (चौ.किमी, जानेवारी 2017)	352		719	79	11
प्रती पोलीस ठाणे क्षेत्रफळ (शहरी) (चौ.किमी, जानेवारी 2017)	33		71	8	14

कार्यभार

	राज्य मूल्य	राज्याचे गुण (10 पैकी)	सर्वात वाईट मूल्य	सर्वोत्तम मूल्य	राज्य रँक
प्रती नागरी पोलीस लोकसंख्या (व्यक्ती, जानेवारी 2017)	537		1,663	445	2

कल

	राज्य मूल्य	राज्याचे गुण (10 पैकी)	सर्वात वाईट मूल्य	सर्वोत्तम मूल्य	राज्य रँक
एकूण पोलिसांमधील महिला(pp, CY '12-'16)	-0.65		-0.65	1.33	16
एकूण अधिकार्यांमधील महिला(pp, CY '12-'16)	-0.25		-0.68	1.14	15
हवालदार रिक्त जागा(pp, CY '12-'16)	-4.07		2.35	-4.14	2
अधिकारी रिक्त जागा(pp, CY '12-'16)	-4.53		3.39	-4.53	1
खर्चातील फरक: पोलीस आणि राज्य(pp, FY '12-'16)	0.08		-6.11	6.04	1

राज्यात तुलनेने स्त्री पोलिसांची संख्या जास्त असली तरीही, गेल्या 5 वर्षात एकूण पोलिसांच्या संख्येतील आणि अधिकारी पातळीवरील स्त्रियांचे प्रतिनिधित्व कमी झाले आहे.

डेटा स्रोत: पोलिस संघटनांचा डेटा, ब्युरो ऑफ पोलिस रिसर्च अँड डेव्हलपमेंट (बीपीआर अँड डी); भारतातील केंद्र आणि राज्य सरकारांची संयुक्त वित्त आणि महसूल खाती, भारताचे नियंत्रण आणि महालेखा परीक्षक; प्राथमिक जनगणना सारांश, जनगणना 2011.

टीप: 1. 'जानेवारी 2017' चा डेटा 1 जानेवारी 2017 रोजीचा आहे. 2. अ.जा. : अनुसूचित जाती; अ.ज. : अनुसूचित जमाती; इ.मा. इतर मागास वर्गीय जाती. 3. पीपी: पर्सेंटज पॉईंट्स 4. लागू नाही: उपलब्ध नाही 5. सीवाय: कॅलेडर वर्ष; एफवाय: आर्थिक वर्ष. 6. नागरी पोलिसांमध्ये जिल्हातील सशस्त्र राखीव पोलिसांचा समावेश होतो.

तुरुंग

श्रेणीतील रँक

2nd

गुण (10 पैकी)

6.89

डेटा कसा वाचावा: प्रत्येक इंडीकेटरचे एकक वेगळे असल्यामुळे तुलना करणे शक्य होण्यासाठी, आपण राज्याच्या कामगिरीचे गुण 1 ते 10 च्या एका पट्ट्यात रूपांतरित केले आहेत. राज्य, इतर 17 मोठ्या- आणि मध्यम आकाराच्या राज्यांच्या तुलनेत प्रत्येक इंडीकेटरच्या संदर्भात कशी कामगिरी करते, ते हे रेषालेख दाखवतात. रेषा जितकी लांब असेल तितकी राज्याची कामगिरी चांगली आहे. 'सर्वात वाईट मूल्य' आणि 'सर्वोत्तम मूल्य' त्या इंडीकेटरमधील सर्वात जास्त आणि सर्वात कमी निकाल दर्शवतात.

अर्थसंकल्प

	राज्य मूल्य	राज्याचे गुण (10 पैकी)	सर्वात वाईट मूल्य	सर्वोत्तम मूल्य	राज्य रँक
प्रत्येक कैद्यावर होणारा खर्च (रु., 2016-17)	27,037		14,683	41,849	12
तुरुंगासाठीचा वापरलेला निधी (% , 2016-17)	90		77	99	9

वैद्यकीय कर्मचाऱ्यांच्या 3 पदांपैकी सुमारे 1 पद रिक्त आहे. राष्ट्रीय स्तरावर, सर्वात जास्त कार्यरत आणि सुधारात्मक कर्मचाऱ्यांची मंजूर संख्या: 187 मंजूरपैकी 130 कार्यरत

मानव संसाधने

	राज्य मूल्य	राज्याचे गुण (10 पैकी)	सर्वात वाईट मूल्य	सर्वोत्तम मूल्य	राज्य रँक
अधिकारी, रिक्त जागा (% , डिसेंबर 2016)	18.8		70.1	-0.5	4
केडर स्टाफ, रिक्त जागा(% , डिसेंबर 2016)	9.2		71.6	1.2	2
सुधारात्मक कर्मचारी, रिक्त जागा(% , डिसेंबर 2016)	30.5		100.0	0.0	4
वैद्यकीय कर्मचारी, रिक्त जागा(% , डिसेंबर 2016)	32.3		85.6	0.0	10
वैद्यकीय अधिकारी, रिक्त जागा(% , डिसेंबर 2016)	20.5		100.0	0.0	7

विविधता

	राज्य मूल्य	राज्याचे गुण (10 पैकी)	सर्वात वाईट मूल्य	सर्वोत्तम मूल्य	राज्य रँक
तुरुंग कर्मचाऱ्यांपैकी महिला (% , डिसेंबर 2016)	12.0		2.3	18.7	4

मूलभूत सुविधा

	राज्य मूल्य	राज्याचे गुण (10 पैकी)	सर्वात वाईट मूल्य	सर्वोत्तम मूल्य	राज्य रँक
तुरुंग ऑक्युपन्सी (% , डिसेंबर 2016)	120		190	66	9

तुरुंग 20 टक्क्यांनी जास्त भरलेले होते. गेल्या 5 वर्षात, कच्च्या कैद्यांचा एकूण संख्येतील वाटा 67% वरून 72% पर्यंत वाढला.

कार्यभार

	राज्य मूल्य	राज्याचे गुण (10 पैकी)	सर्वात वाईट मूल्य	सर्वोत्तम मूल्य	राज्य रँक
प्रत्येक अधिकाऱ्यामागे असलेली कैदी संख्या(व्यक्ती, डिसेंबर 2016)	59		343	36	5
प्रत्येक केडर स्टाफमागे असलेले कैदी(व्यक्ती, डिसेंबर 2016)	10		27	5	7
प्रत्येक सुधारात्मक कर्मचाऱ्यामागे असलेले कैदी(व्यक्ती, डिसेंबर 2016)	242		95,336	124	2

कल

	राज्य मूल्य	राज्याचे गुण (10 पैकी)	सर्वात वाईट मूल्य	सर्वोत्तम मूल्य	राज्य रँक
अधिकारी रिक्त जागा(pp, CY '12-'16)	-3.45		7.91	-3.45	1
केडर स्टाफ रिक्त जागा(pp, CY '12-'16)	-3.15		5.60	-7.26	4
तुरुंग कर्मचाऱ्यांच्यापैकी महिलांची संख्या(pp, CY '12-'16)	1.46		-0.28	1.46	1
प्रत्येक तुरुंग ऑफिसरच्या मागे असलेले कैदी (% , CY '12-'16)	-1.0		55.6	-9.7	3
प्रत्येक केडर स्टाफच्या मागे असलेले कैदी(% , CY '12-'16)	0.4		14.4	-6.8	9
अंडरट्रायल कैद्यांची संख्या (pp, CY '12-'16)	1.10		1.41	-0.77	12
प्रती कैदी खर्च(% , FY '13-'17)	12.2		1.2	65.3	7
तुरुंगासाठीचा वापरलेला निधी(pp, FY '13-'17)	0.51		-2.28	4.00	7
खर्चातील फरक: तुरुंग आणि राज्य(pp, FY '12-'16)	2.0		-21.8	26.3	1

राज्यात महिला तुरुंग कर्मचाऱ्यांच्या संख्येत गेल्या 5 वर्षात सर्वात जास्त वाढ दिसून आली.

डेटा स्रोत: प्रिझन स्टॅटिस्टिक्स इंडिया (पीएसआय), नॅशनल क्राईम रेकॉर्ड्स ब्युरो (एनसीआरबी), भारतातील केंद्र आणि राज्य सरकारांची संयुक्त वित्त आणि महसूल खाती, भारताचे नियंत्रण आणि महालेखा परीक्षक; प्राथमिक जनगणना सारांश, जनगणना 2011.

टीप: 1. 'डिसेंबर 2016' चा डेटा 31 डिसेंबर 2016 रोजीचा आहे. 2. पीपी: पॅसेटिज पॉईंट्स 3. लागू नाही: उपलब्ध नाही 4. सीवाय: कॅलेडर वर्ष ; एफवाय: आर्थिक वर्ष.

न्यायव्यवस्था

श्रेणीतील रँक

4th

गुण (10 पैकी)

5.96

डेटा कसा वाचावा: प्रत्येक इंडीकेटरचे एकक वेगळे असल्यामुळे तुलना करणे शक्य होण्यासाठी, आपण राज्याच्या कामगिरीचे गुण 1 ते 10 च्या एका पट्ट्यात रुपांतरित केले आहेत. राज्य, इतर 17 मोठ्या आणि मध्यम आकाराच्या राज्यांच्या तुलनेत प्रत्येक इंडीकेटरच्या संदर्भात कशी कामगिरी करते, ते हे रेखाचित्र दाखवतात. रेषा जितकी लांब असेल तितकी राज्याची कामगिरी चांगली आहे. 'सर्वात वाईट मूल्य' आणि 'सर्वोत्तम मूल्य' त्या इंडीकेटरमधील सर्वात जास्त आणि सर्वात कमी निकाल दर्शवतात.

अर्थसंकल्प

राज्य मूल्य	राज्याचे गुण (10 पैकी)	सर्वात वाईट मूल्य	सर्वोत्तम मूल्य	राज्य रँक	
न्यायव्यवस्थेवर दरडोई खर्च (रु., 2015-16)	124		52	201	6

मानव संसाधने

प्रत्येक उच्च न्यायालयाच्या न्यायाधीशामागे असलेली लोकसंख्या (2016-17)	1,838,070		3,558,956	963,181	5
प्रत्येक अधीनस्थ न्यायालयाच्या न्यायाधीशामागे असलेली लोकसंख्या (2016-17)	52,098		113,080	46,056	4
उच्च न्यायालयाचे न्यायाधीश रिक्त जागा (% , 2016-17)	33.8		59.8	26.1	4
अधीनस्थ न्यायालयाचे न्यायाधीश रिक्त जागा(% , 2016-17)	4.5		44.0	4.5	1
उच्च न्यायालय कर्मचारी रिक्त जागा(% , 2016-17)	18.1		34.9	5.5	6

अधीनस्थ न्यायालयाच्या पातळीला न्यायाधीशांच्या रिक्त जागा 5% पेक्षा कमी. उच्च न्यायालयाच्या पातळीला न्यायाधीशांचे 3 पैकी 1 पद रिक्त.

विविधता

महिला न्यायाधीश (उच्च न्यायालय) (% , जून 2018)	12.7		0.0	19.6	4
महिला न्यायाधीश (अधीनस्थ न्यायालय) (% , जून 2018)	27.4		11.5	44.0	12

मूलभूत सुविधा

न्यायालय सभागृह कमतरता(% , 2016-17, मार्च 2018)	3.0		35.1	0.0	3
---	-----	--	------	-----	---

न्यायाधीशांच्या मंजूर संख्येपैकी, न्यायालयात उपलब्ध असलेल्या संख्येत 3% तूट आहे.

कार्यभार

प्रलंबित खटले (5-10 वर्षे) (अधीनस्थ न्यायालय) (% , अगस्त 2018)	15.51		24.04	0.99	11
प्रलंबित खटले (10+ वर्षे) (उच्च न्यायालय) (% , अगस्त 2018)	7.55		16.57	0.11	12
सरासरी उच्च न्यायालय प्रलंब (वर्षे, सप्टेंबर 2017)	2.9		4.3	1.7	6
सरासरी अधीनस्थ न्यायालय प्रलंब (वर्षे, अगस्त 2017)	6.4		9.5	3.7	13
खटले निकाली काढण्याचा वेग (उच्च न्यायालय) (% , 2016-17)	87		70	102	8
खटले निकाली काढण्याचा वेग (अधीनस्थ न्यायालय) (% , 2016-17)	92		87	129	8

कल

प्रलंबित खटले (प्रती उच्च न्यायालय न्यायाधीश) (% , FY '13-'17)	-5.7		17.1	-8.5	4
प्रलंबित खटले (प्रती अधीनस्थ न्यायालय न्यायाधीश) (% , FY '13-'17)	-4.3		6.1	-7.9	7
एकूण प्रलंबित खटले (उच्च न्यायालय) (% , FY '13-'17)	-4.9		10.3	-9.5	4
एकूण प्रलंबित खटले (अधीनस्थ न्यायालय) (% , FY '13-'17)	-0.9		7.5	-2.7	4
न्यायाधीश रक्त जागा (उच्च न्यायालय) (pp, FY '13-'17)	2.82		6.71	-1.66	8
न्यायाधीश रक्त जागा (अधीनस्थ न्यायालय) (pp, FY '13-'17)	-1.03		3.75	-4.57	4
खटले निकाली काढण्याचा वेग (उच्च न्यायालय) (pp, FY '13-'17)	-1.40		-4.84	4.75	6
खटले निकाली काढण्याचा वेग (अधीनस्थ न्यायालय) (pp, FY '13-'17)	-7.71		-7.71	6.11	16
खर्चातील फरक: न्यायव्यवस्था आणि राज्य(pp, FY '12-'16)	-1.03		-12.59	6.77	3

अधीनस्थ न्यायालयाच्या पातळीला, गेल्या 5 वर्षात, खटले निकाली निघण्याच्या दरात मोठ्या प्रमाणावर घट झाली आहे. या पातळीवरचे खटले सरासरी 6.4 वर्षे प्रलंबित राहतात.

डेटा स्रोत: न्यायालयाच्या बातम्या, भारताचे सर्वोच्च न्यायालय; राष्ट्रीय न्याय डेटा ग्रिड; इ-कोर्ट सेवा; उच्च न्यायालयांच्या वेबसाईट; दक्षिण अहवाल: ऑगोचेस टू जस्टीस इन इंडिया; भारतातील केंद्र सरकार आणि राज्य सरकारे यांचे संयुक्त आर्थिक आणि महसूल जमाखर्च; भारताचे नियंत्रक आणि महालेखापरीक्षक; प्राथमिक जनगणना सारांश, जनगणना 2011; विधी सेंटर फॉर लीगल पॉलिसी यॉनी माहितीच्या अधिकारांतर्गत (आरटीआय) दाखल केलेला अर्ज; खुला अर्थसंकल्प भारत; न्याय विभाग. टीप: 1. 'ऑगस्ट 2018' चा डेटा हा 23 ऑगस्ट 2018 चा आहे; 'सप्टेंबर 2017' चा डेटा हा 19 सप्टेंबर 2017 चा आहे; 'ऑगस्ट 2017' चा डेटा हा 29 ऑगस्ट 2017 चा आहे. 2. सब. कोर्ट: अधीनस्थ न्यायालय. 3. पीपी: पर्सेंटज पॉईंट्स 4. लागू नाही: उपलब्ध नाही 5. सीवाय: कॅलेडर वर्ष; एफवाय: आर्थिक वर्ष. 6. महाराष्ट्र, गोवा, दादरा व नगर हवेली आणि दमण व दीव यांचे उच्च न्यायालय एकच असल्यामुळे, त्यांना उच्च न्यायालय इंडीकेटरमध्ये समान मूल्य देण्यात आले आहे.

कायदेशीर मदत

श्रेणीतील रँक

5th

गुण (10 पैकी)

5.43

डेटा कसा वाचावा: प्रत्येक इंडीकेटरचे एकक वेगळे असल्यामुळे तुलना करणे शक्य होण्यासाठी, आपण राज्याच्या कामगिरीचे गुण 1 ते 10 च्या एका पट्ट्यात रूपांतरित केले आहेत. राज्य, इतर 17 मोठ्या- आणि मध्यम आकाराच्या राज्यांच्या तुलनेत प्रत्येक इंडीकेटरच्या संदर्भात कशी कामगिरी करते, ते हे रेषालेख दाखवतात. रेषा जितकी लांब असेल तितकी राज्याची कामगिरी चांगली आहे. 'सर्वात वाईट मूल्य' आणि 'सर्वोत्तम मूल्य' त्या इंडीकेटरमधील सर्वात जास्त आणि सर्वात कमी निकाल दर्शवतात.

अर्थसंकल्प

	राज्य मूल्य	राज्याचे गुण (10 पैकी)	सर्वात वाईट मूल्य	सर्वोत्तम मूल्य	राज्य रँक
वापरलेला NALSA निधी (% , 2017-18)	79		50	98	8
कायदेशीर मदतीच्या खर्चातील राज्याचा वाटा (% , 2017-18)	61		0	89	13

एक लाख लोकसंख्येसाठी असलेली अर्थन्यायिक स्वयंसेवकांची संख्या देशातील सर्वात कमी होती.

मानव संसाधने

	राज्य मूल्य	राज्याचे गुण (10 पैकी)	सर्वात वाईट मूल्य	सर्वोत्तम मूल्य	राज्य रँक
DLSA सेक्रेटरी रिकत जागा (% , 2019)	0.0		34.8	0.0	1
प्रती एक लाख लोकसंख्येसाठी PLV (संख्या, जानेवारी 2019)	4.5		1.6	13.8	14
मंजूर सचिव DLSAच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात(% , 2019)	100		100	103	1

विविधता

	राज्य मूल्य	राज्याचे गुण (10 पैकी)	सर्वात वाईट मूल्य	सर्वोत्तम मूल्य	राज्य रँक
महिला आयोग वकील (% , जानेवारी 2019)	26.8		7.4	40.4	3
महिला PLV (% , जानेवारी 2019)	36.8		22.3	65.7	10

मूलभूत सुविधा

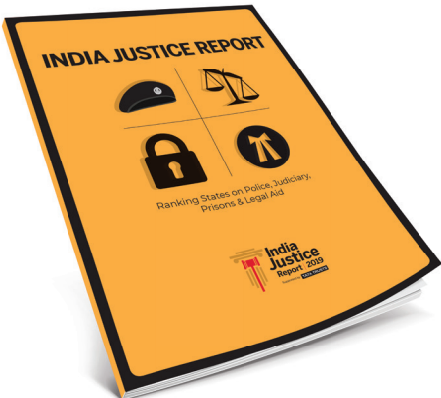
	राज्य मूल्य	राज्याचे गुण (10 पैकी)	सर्वात वाईट मूल्य	सर्वोत्तम मूल्य	राज्य रँक
DLSA राज्याच्या न्यायालयीन जिल्हांच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात (% , 2019)	100		83	100	1
प्रती कायदेशीर सेवा केंद्र गावे (संख्या,, 2017-18)	106.4		1,603.5	6.2	13
प्रती तुरुंग कायदेशीर सेवा केंद्रे(संख्या,, 2017-18)	0.25		0.19	1.78	14

राज्य लोक अदालत अगदी कमी पूर्व-खटले दाखल करून घेत आहे.

कार्यभार

	राज्य मूल्य	राज्याचे गुण (10 पैकी)	सर्वात वाईट मूल्य	सर्वोत्तम मूल्य	राज्य रँक
PLA खटले: आलेल्यापैकी निकाली % (%, 2017-18)	79		0	85	2
एकूण LA: निकाली काढलेले पूर्व-खटले(%, 2017-18)*	69.4		7.4	92.1	3
SLSA LA: हाती घेतलेले पूर्व-खटले(%, 2017-18)**	1.3		0.0	93.8	15

डेटा स्रोत: नॅशनल लीगल सर्व्हिसेस अॅथॉरिटी (एनएलएसए), प्राथमिक जनगणना सारांश, जनगणना 2011; प्रिझन स्टडीस्टिक्स इंडिया (पीएसआय), नॅशनल क्राईम रेकॉर्ड्स ब्युरो (एनसीआरबी). टीप: 1.डीएलएसए: डीस्ट्रीक्ट लीगल सर्व्हिसेस अॅथॉरिटी; एलए:लोक अदालत; पीएलए:पॅरा-लीगल व्हॉलेंटियर; एसएलएसए: स्टेट लीगल सर्व्हिसेस अॅथॉरिटी; पूर्ण इंडीकेटर्स : *एनएलए + एसएलएसए एलए : निकाली काढलेल्या खटल्यांमधील पूर्व-खटल्यांचा वाटा (% , 2017-18); ** एसएलएसए एलए: एकूण हाती घेतलेल्या खटल्यांपैकी निकाली काढलेले पूर्व-खटले (% , 2017-18).

भारतीय न्याय व्यवस्थेच्या रिपोर्ट बद्दल:

भारतीय न्याय व्यवस्थेचा रिपोर्ट 2019 सर्वप्रथम सर्वसमावेशक क्वांटिटिव्ह इंडेक्स प्रदान करते ज्यामध्ये त्यांच्या पोलिस, कारागृह, न्यायव्यवस्था आणि कायदेशीर मदतीवर विविध ठिकाणी कार्यरत औपचारिक न्याय प्रणालीच्या क्षमतेची गुणवत्ता दिलेली असते. दक्ष , कॉमनवेल्थ ह्युमन राईट्स इनिशियिएटिव्ह , कॉमन कॉझ, सेंटर फॉर सोशल जस्टिस, विधी सेंटर फॉर लीगल पॉलिसी अँड टीआयएसएस-प्रयास यांच्या भागीदारीत टाटा ट्रस्टच्या या रॅकिंगला समर्थित व सुलभ करण्यात आले आहे.

मुख्य अहवाल, रॅकिंग आणि कार्यपद्धती , डेटा व्हिज्युअलायझेशन, संबंधित संशोधन आणि अधिक माहितीसाठी www.tatatrusts.org भेट द्या.

डेटा आणि डिझाइन: होऊ इंडिया लिक्विस